TA’LIM SIFATINI OSHIRISHDA OMMAVIY ONLAYN OCHIQ KURSLAR (MOOC) YORDAMIDA MASOFAVIY KURSLAR TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Ermonov Sherzod Ibrayim o‘g‘li, Guliston davlat pedagogika instituti, Aniq fanlar kafedrasi o‘qituvchisi.
e-mail: ermonovsherzod94@gmail.com

Anotatsiya. Maqolada ta’limni boshqarishda raqamli texnologiyalar imkoniyatlari va istiqbollari haqida fikr yuritilgan. Shuningdek ta’lim sifatini oshirishda ommoviy onlayn ochiq kurslar (mooc) yordamida masofaviy kurslar tashkil etishda ta’limiy platformalaridan foydalanish haqida ma’lumotlar berildi.

Kalit so‘zlar: ta’lim, pedagogik dasturiy vositalar, ommoviy onlayn ochiq kurslar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, masofaviy o‘qish;

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННЫХ КУРСОВ С ПОМОЩЬЮ МАССОВЫХ ОТКРЫТЫХ ОНЛАЙН-КУРСОВ (МООК) ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассматриваются возможности и перспективы применения цифровых технологий в управлении образованием. Также была предоставлена информация об использовании образовательных платформ для организации дистанционного обучения с использованием массовых открытых онлайн-курсов (МООК) для повышения качества образования.

Ключевые слова: образование, педагогическое программное обеспечение, публичные открытые онлайн-курсы, информационно-коммуникационные технологии, дистанционное обучение;

MODERN APPROACHES TO ORGANIZING DISTANCE COURSES WITH THE HELP OF MASSIVE ONLINE OPEN COURSES (MOOC) TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION

Abstract. The article discusses the possibilities and prospects of digital technologies in education management. It also provides information on the use of educational platforms in organizing distance courses using massive online open courses (MOOC) to improve the quality of education.

Keywords: education, pedagogical software, mass online open courses, information and communication technologies, distance learning;

Kirish. Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar rivojlangani sari ta’lim sohasida ham shu texnologiyalarga mos pedagogik dasturiy vositalar yaratish, undan foydalanish zamon talabi bo‘lib qoldi. Internet texnologiyalari rivojlanayotgan bir davrda ta’lim platformalar orqali onlayn ochiq kurslar ham rivojlanmoqda. 2000-yillarda ochiq internet kurslari paydo bo‘lishi natijasida onlayn ta’limga o‘tish jarayoni boshlandi. U orqali o‘z davrining dunyoga mashhur, reytingi yuqori universitetlari tinglovchilarga o‘z ma’ruzalaridan bepul foydalanish imkoniyatini taqdim etdi. Bu kabi ta’lim xizmatlariga bo‘lgan talab juda yuqori bo‘lganligi sababli,

2008-yilda MOOC nomi bilan mutlaqo yangi ta’lim berish metodikasi shakllandi. Bu atama 2008-yilda Devid Kormier (University of Prince Edward Island) va Brayan Aleksandr (National Institute for Technology in Liberal Education) tomonidan o‘ylab topilgan edi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 15-iyundagi PF-279-son Farmonida “Davlat oliy ta’lim muassasalariga o‘qishga qabul qilish jarayonlarini tashkil etish to‘g‘risida”gi 2022-2023 o‘quv yilidan boshlab davlat oliy ta’lim muassasalarida ularning imkonyatlaridan kelib chiqqan holda bakalavriat ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha masofaviy ta’lim shakli joriy edilishi belgilangan hamda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 03-oktabrdagi 559-soni Qarorida “Oliy ta’lim tashkilotlarida masofaviy ta’lim shaklini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Oliy ta’lim tashkilotlarida masofaviy ta’limni tashkil etish tartibi haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Adabiyotlar tahlili. MOOClar 2008-yilda, Kanadadagi University of Torontoda o‘qituvchisi tomonidan gapirilgan. “Connectivism and Connective Knowledge” (CCK08) kursi bilan boshlanishi qayd etiladi. Bu kursda, talabalar internet orqali bir-birlari bilan aloqada bo‘lishlari va o‘z bilimlarini kengaytirishlari kerak edi. Siemens o‘zining mashhur maqolasida, “Onlayn ta‘limning yangi yondashuvlari, xususan, Connectivism va Networked Learning kontseptsiyalari orqali, MOOClarning kelajagi ta‘lim tizimiga qanday ta‘sir qilishini aniqladi.” Siemensin fikriga ko‘ra, “ta‘lim faqatgina ma‘lumot uzatishdan iborat emas, balki o‘quvchilar orasidagi o‘zaro aloqalar va tarmoqlarni rivojlantirishda ham asosiy rol o‘ynaydi.”[1]

MOOClarning global miqyosda muvaffaqiyati va uning ijtimoiy ta‘siri haqida Daniel o‘zining maqolasida shunday yozadi. “Ommaviy onlayn ochiq kurslar nafaqat ta‘limning demokratiklashtirilishiga xizmat qiladi, balki rivojlanayotgan mamlakatlar va resurslari cheklangan hududlar uchun ta‘lim olish imkoniyatini ham oshiradi.” Danielning fikriga ko‘ra, MOOClarning ijtimoiy ta‘siri katta bo‘lib, ular “ta‘lim tizimlaridagi tengsizlikni kamaytirish va resurslarga cheklov bo‘lgan joylarda o‘qish imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi”. Shu tarzda, MOOClar barcha jamiyat qatlamlariga, ayniqsa iqtisodiy jihatdan zaif guruhlarga, ta‘lim olishda yangi imkoniyatlar yaratadi.

MOOClarning rivojlanishi ba‘zi cheklovlar va muammolarni ham yuzaga keltirgan. Breslow va boshqalar “Analyzing the MOOC revolution: A comparative study of the first year” nomli tadqiqotida, MOOC larning samaradorligi haqida shunday yozadilar. “Garchi MOOClar global miqyosda muvaffaqiyatli bo‘lsa-da, ular hali ham ko‘plab o‘quvchilarning ehtiyojlarini to‘liq qondirishga qodir emas. Ba’zi talabalar uchun kurslar juda murakkab yoki o‘qish usullari yetarli darajada interaktiv emas”. Breslowning ta‘kidlashicha, MOOClarning asosiy kamchiliklaridan biri - bu interaktivlikning pastligi va talabalarning o‘zlashtirish darajasining turlicha bo‘lishidir. Ko‘plab o‘quvchilar kurslar tugallanishiga qadar izlanishlar olib borishmaydi, bu esa o‘qish jarayonining samaradorligini kamaytiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. MOOCning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Bepul onlayn ta’lim. MOOC tarkibidagi “ochiq” atamasi bepul yoki shartli bepul degan ma’noni anglatadi. Qoidaga ko‘ra, kursda o‘qish va amaliy mashg‘ulotlarni bajarish uchun mablag‘ talab etilmaydi. Agar mablag‘ talab qilinsa ham, MOOC kursining xarajatlari kunduzgi ta’lim xarajatlaridek ko‘p bo‘lmaydi.

Zamonaviy mutaxassisliklar. Hozirgi texnika asrida mehnat bozori jadal sur’atlar bilan rivojlanmoqda. Ma’lumki, asrlar davomida shakllangan va davr sinovidan o‘tgan mutaxassisliklarga ega bo‘lish uchun yillar davomida oliy ta’lim muassasalarida tahsil olish talab qilinar edi. Onlayn rejimda tashkil etilgan kurslar esa mehnat bozorida kechayotgan o‘zgarishlarni yashin tezligida ilg‘ab olmoqda va aynan bugungi kun talabiga javob beruvchi mutaxassisni tayyorlash uchun o‘z o‘quv dasturlarini taqdim etmoqda.

Dunyoning eng yaxshi o‘qituvchilari. Onlayn ta’lim dunyoning eng nufuzli universitetlarining yuqori malakali va tajribali o‘qituvchilari tomonidan olib boriladi. Masofaviy kursning har bir o‘quvchisi kurs o‘qituvchisi bilan shaxsan onlayn suhbatlashish imkoniyatiga ega.

Materiallarni tizimli taqdim etish. Zamonaviy texnika vositalari yordamida materiallar optimallashtiriladi hamda oson va qulay shaklda taqdim etiladi. Qisqa videolar uzun ma’ruzalarga nisbatan o‘quvchilar tomonidan yaxshi o‘zlashtirilganligi sababli, barcha mavzular kichik videolardan tashkil topgan. Matnli ma’ruzalar esa o‘zlashtirish oson bo‘lgan qisqa bo‘laklarga bo‘linadi. Eng muhimi, metodik adabiyotlar sotib olish uchun mablag‘ sarflanmaydi.

Onlayn ta’limning aralash shakli. Masofadan o‘qitish jarayoni xilma-xil materiallardan foydalanishni ham o‘z ichiga oladi. MOOC masofaviy o‘qitish kurslari faqatgina videolar bilan cheklanib qolmaydi, balki ulardan turli manbalarga yo‘naltiruvchi qo‘shimcha murojaatlar: matnli hujjatlar, audiofayllar, ijtimoiy tarmoqlar va forumlardagi muhokamalar ham joy olgan. Bunday tizim materialni o‘zlashtirish darajasini oshiribgina qolmay, balki o‘quvchilarning ma’lumot oqimini boshqarish va zarur bilimlarni mustaqil ravishda olish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Erkin dars jadvali. Har bir kurs vaqt bilan cheklangan bo‘lib, o‘quvchi o‘ziga qulay dars jadvalini tuzib olishi mumkin. Videodarslarni keyinroq ko‘rish yoki tushunish qiyin bo‘lgan darslarni qayta ko‘rib chiqish mumkin. Uy vazifasi ham ixtiyoriy vaqt oralig‘ida va ixtiyoriy sur’atda bajarilishi mumkin.

Interfaollik. Juda ko‘p onlayn kurslarda o‘quvchilar bilan teskari aloqa o‘rnatishning imkoni bo‘lmaydi. Ulardan farqli ravishda, MOOC platformalari kurs o‘qituvchisi hamda boshqa o‘quvchilar bilan aloqa qilish uchun ko‘plab aloqa kanallarini taqdim etadi.

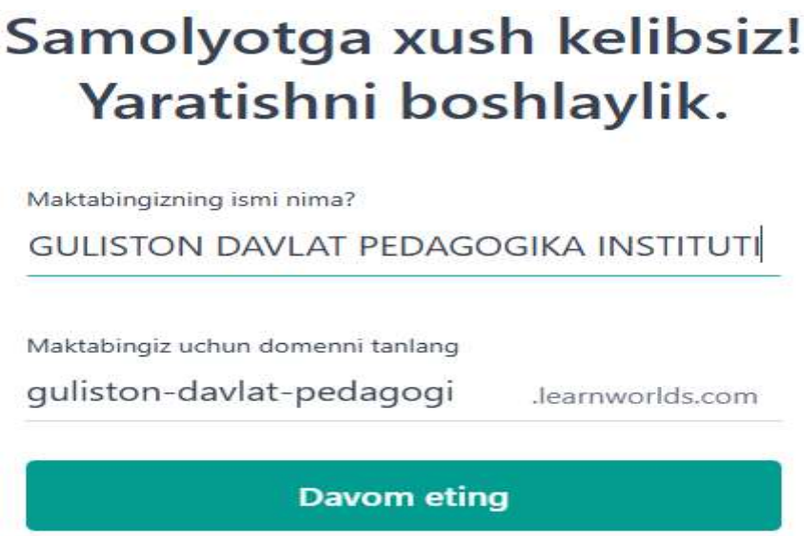
Foydali aloqalar. O‘quvchilar o‘z kurslarida hamkorlikni yo‘lga qo‘yish imkoniyatiga ham ega. Ular bilimlarini o‘rtoqlashibgina qolmay, bir-birlarini tekshiruvchi sifatida ham ishtirok etishlari mumkin. Odatda, masofaviy ta’lim kursining har bir o‘quvchisi bir necha kursdoshlari ishlarini tekshirishi lozim. O‘z navbatida, uning ishi ham bir necha kursdoshi tomonidan sinovdan o‘tkaziladi. Shu tariqa, kursga qiziquvchilar va belgilangan yo‘nalish bo‘yicha o‘z malakasini oshirishni xohlovchilar orasidan guruh shakllantiriladi. Har bir ishtirokchi tanlagan kursi bo‘yicha o‘z bilimlarini kengaytirish, foydali va qiziqarli aloqalar o‘rnatish kabi imkoniyatlarga ega bo‘ladi.

Tezkor teskari aloqa va baholash. Har bir o‘quvchi topshiriqlarni bajarib bo‘lgach, olgan bilimlari qanday baholanganligini deyarli biladi. Shu bilan birga, har bir onlayn ta’lim oluvchiga imtihonni qayta topshirish yoki testni qayta yechish imkoniyati beriladi.

MOOCning asosiy imkoniyatlari quyidagilardan iborat:

- o‘quv materiallarini ta’lim oluvchiga optimal variantda taqdim etish;
- kursdan o‘tish usullari, vaqt tanlashning moslashuvchanligi;
- o‘qituvchining ishtirokisiz mustaqil ravishda kursdan kursga o‘tish;
- kurs o‘qituvchisi va kurs yaratuvchisi rollarining har xilligi;
- ta’lim jamoasini shakllantirish (kurs doirasida);
- ta’lim oluvchi reytingini shakllantirishga yo‘naltirilgan o‘yinning turli elementlari (nishonlar, mukofot va boshqalar)dan foydalanish;
- baholashning turli usullari va teskari aloqa tizimidan foydalanish.

MOOC yordamida masofaviy kurslar yaratish mumkun. Bunday kurslarni biz Moodle, LearnDash platformalari orqali yaratishimiz mumkun. Hozir LearnDash platformalari orqali online ochiq kurslarni yaratishni o‘rganamiz. Buning uchun birinchi navbatda biz “ https://account.learnworlds.com “ ushbu hovola orqali platformaga kiramiz.

1- rasm. (LearnDash platformasi)

Ushbu oynada tashkilot nomini yozamiz hamda domen to‘g‘ridan-to‘g‘ri tashkilot nomini oladi. Davom etish tugmasini bosamiz. Kurs yaratish sinov muddati sifatida 30 kunga bepul taqdim etadi. Platforma bizga shaxsiy sayt yaratishimizga namunalar taklif qiladi. Biron bir namunadagi saytni tanlaganimizdan keyin, o‘zimizga mos ravishda tahrirlashimiz mumkun. Shaxsiy saytni tahrirlab olganizmizdan so‘ng kurs yaratishni boshlaymiz. Kursni 5 bosqichda sozlab olishimiz zarur :

Kursni tavsilotlarini sozlash – sarlavha, URL manzili, kirish turi, narx va muqova rasmini sozlash.

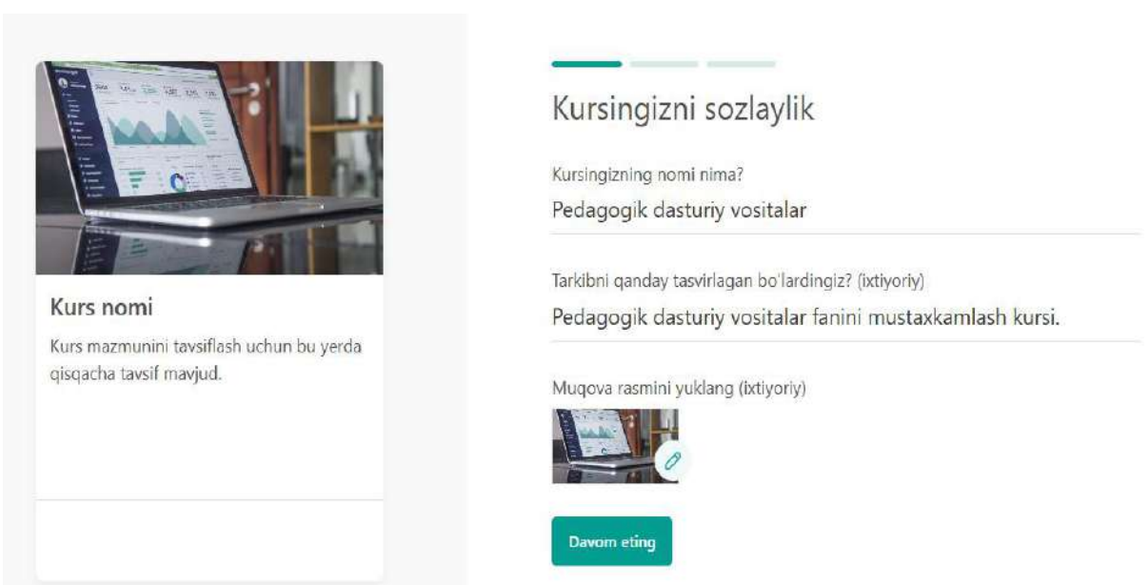
1. Kurs tuzilmangizni rejalashtirish – platformada elektron o‘rganish bo‘yicha suniy intelekt (Al) yordamida kursni tuzulmasini rejalashtirish.

2. Kursga materiallar qo‘shish – istalgan fayl turini yuklash yoki kursga turli xil materiallarni joylashtirish.

3. Kurs sahifasi tartibini sozlash – kursdan foydalanishda talabalar ro‘yxatdan o‘tish havolasini sozlash.

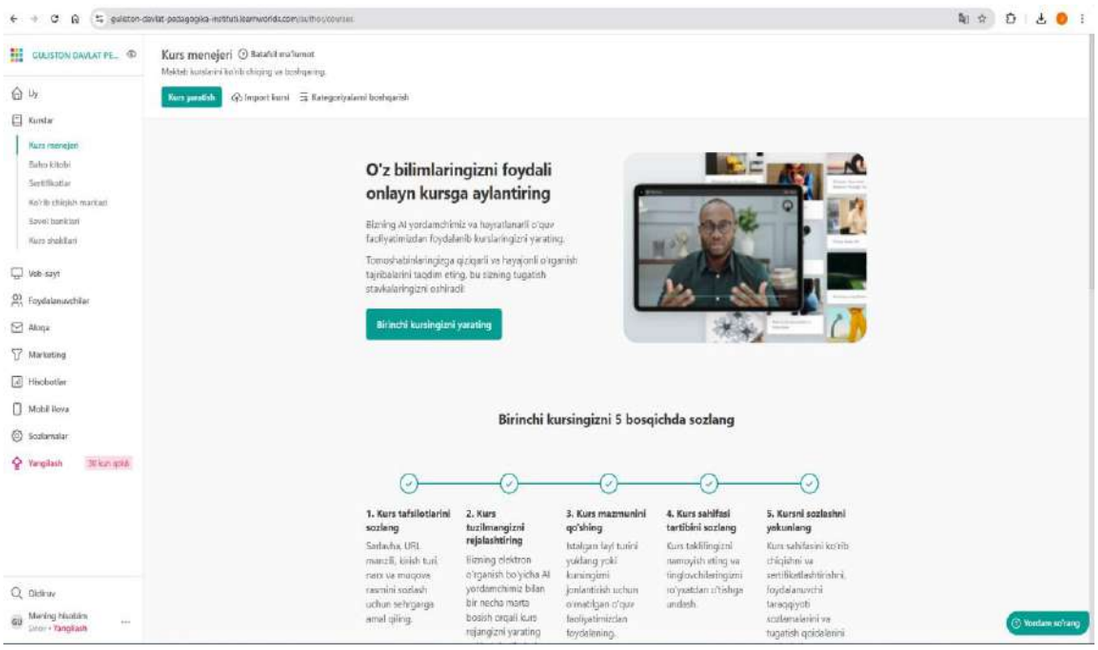
4. Kursni sozlashni yakunlash – kurs sahifasini ko‘rib chiqish va sertifikatlashtirish .

Kusni yaratish uchun kurslar bo‘limiga o‘tiladi va kusr yaratish tugmachasi bosiladi (2- rasm).

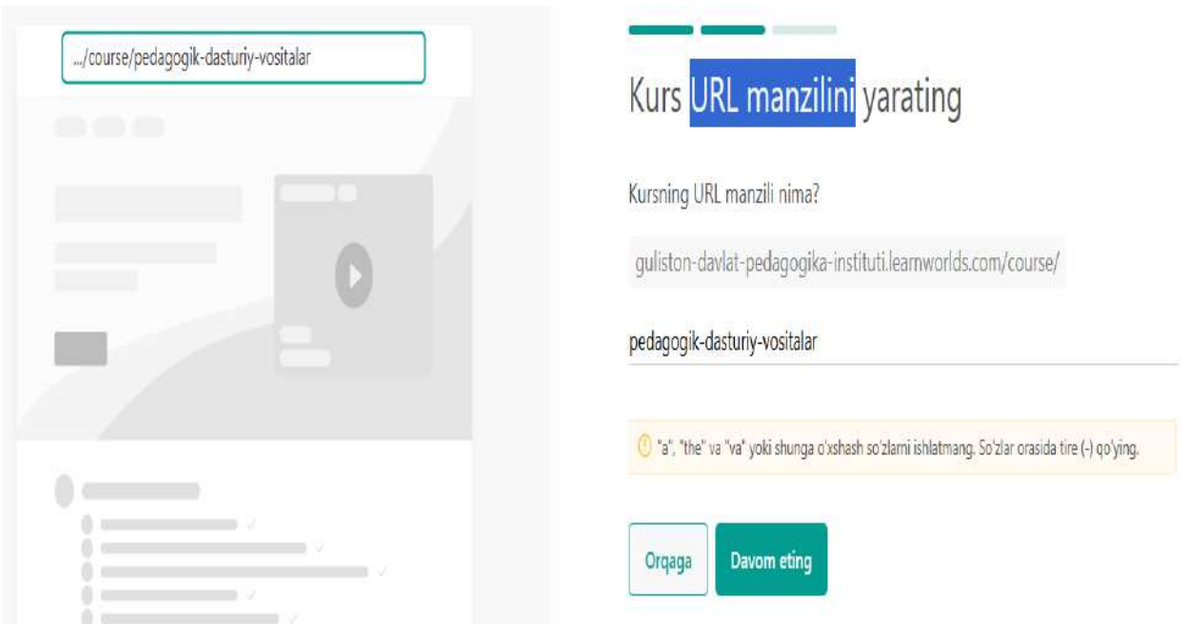
2- rasm. (LearnDash platformasi)

Birinchi qadamda kursni nomi, tavsifi hamda rasm qo‘yib sozlab olamiz (3-rasm).

3- rasm. (**LearnDash platformasi)**

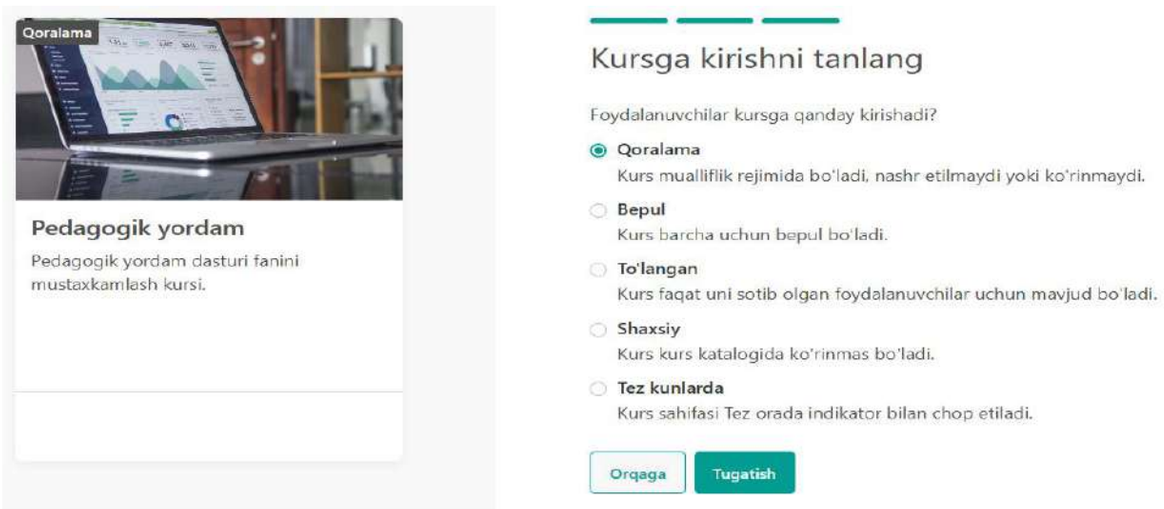
Ikkinchi qadamda kurs uchun URL manzilini yaratib olamiz(4- rasm).

4- rasm. (LearnDash platformasi)

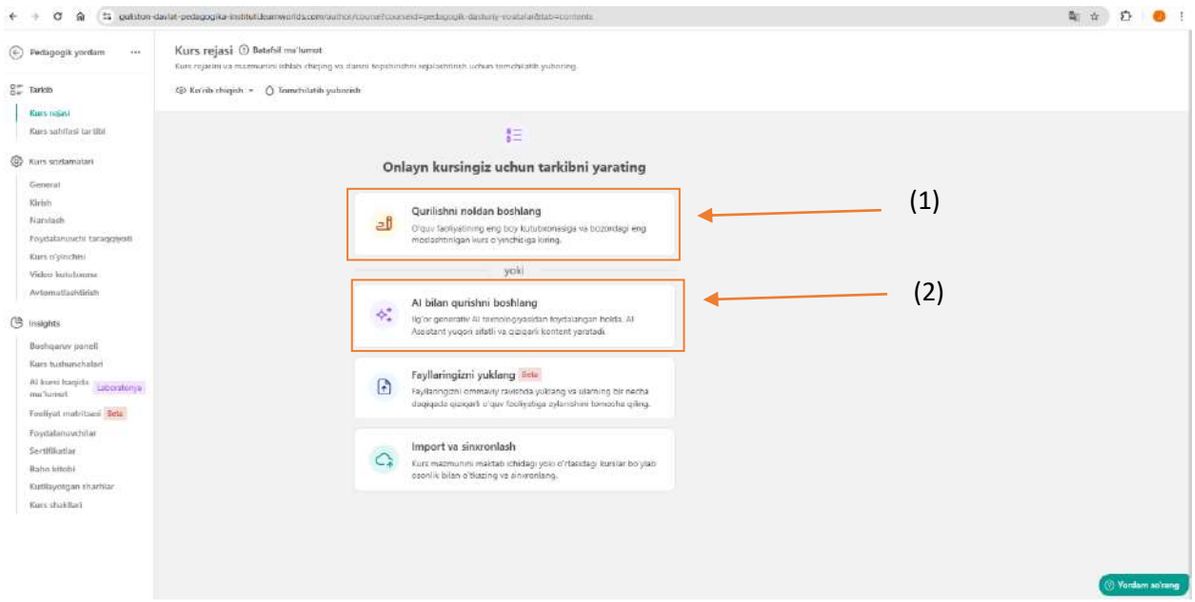
Uchinchi qadamda foydalanuvchilar kursga qanday kirishi bo‘yicha 5 ta taklif bo‘ladi (5- rasm) :

1. Qoralama – kurs mualliflik rejimida bo‘ladi, nashr etilmaydi yoki ko‘rinmaydi.
2. Bepul – kurslar barcha uchun bepul bo‘ladi.
3. To‘langan – kurs faqat uni sotib olgan foydalanuvchilar uchun mavjud bo‘ladi.
4. Shaxsiy – kurs kataligida ko‘rinmas bo‘ladi,
5. Tez kunlarda – kurs sahifasi tez orada indikator bilan chop etiladi.

5- rasm. (LearnDash platformasi)

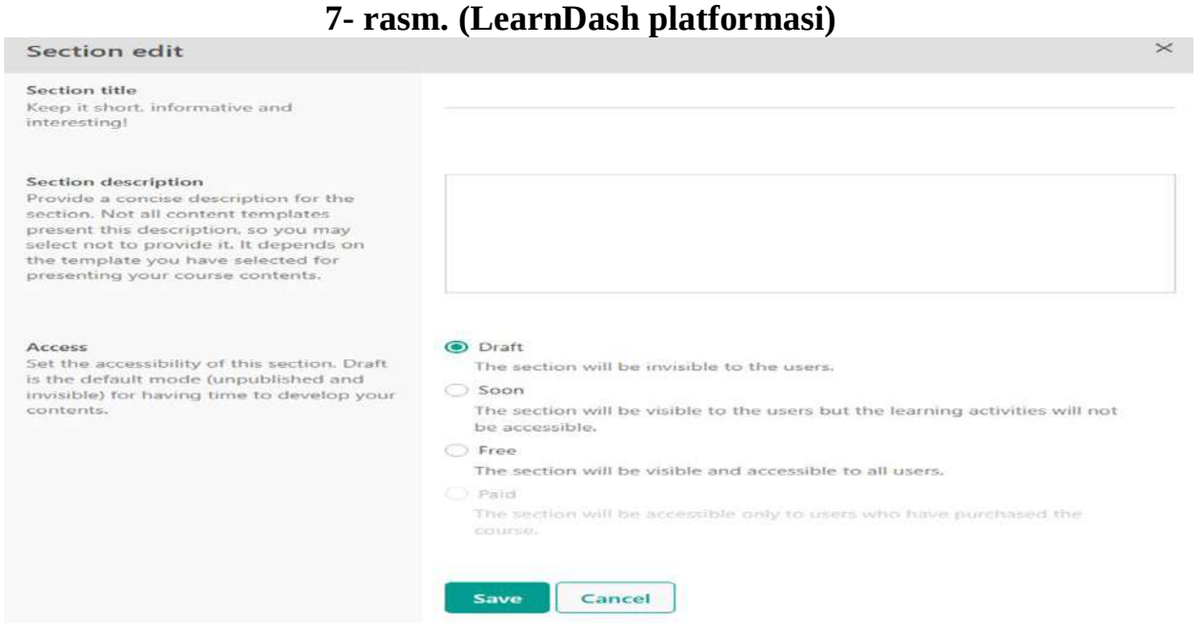
Kursni yaratib oldik endi kursni rejalashtirib unga turli xildagi resurslani joylashtirishimiz zarur. Kursni rejalashtirishda biz qurilishni noldan boshlash bo‘limidan yoki suniy intelektdan ham foydalanishimiz mumkun. Suniy intelektdan foydalanish uchun AI bilan qurishni boshlash bo‘limini tanlaymiz(2).

6- rasm. (LearnDash platformasi)

Qurilishni noldan boshlash bo‘limini bosganimizda xosil bo‘lgan oynada mavzuga oid nomni kiritamiz hamdan unga tarif yozamiz. So‘ngra saqlash tugmasini bosami(7- rasm).

7- rasm. (LearnDash platformasi)

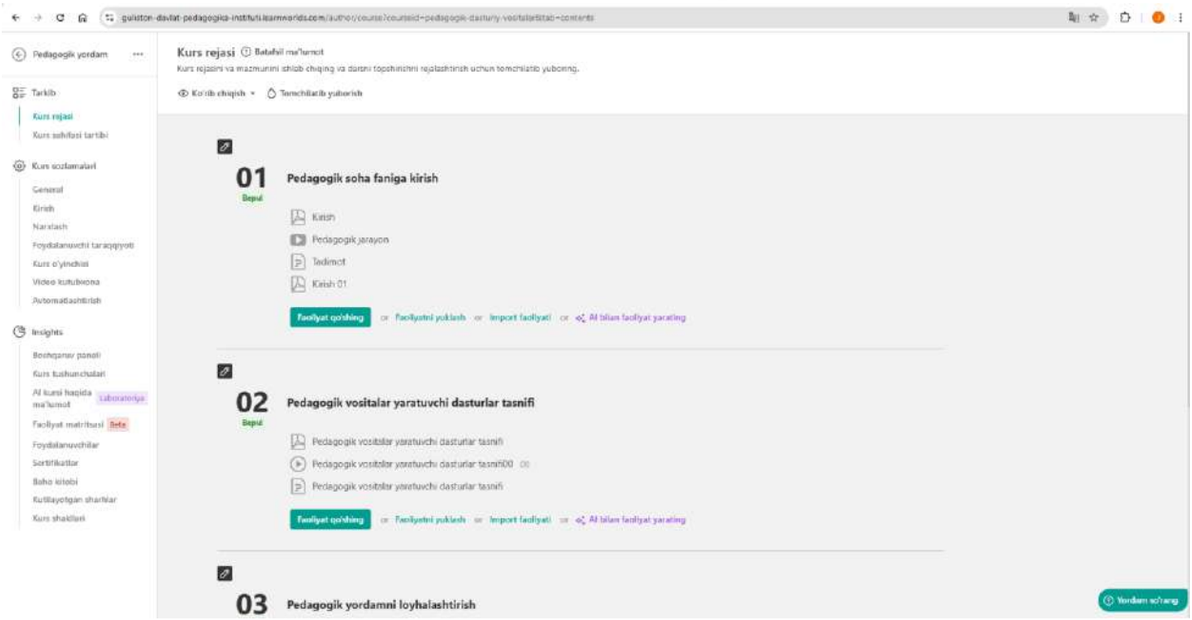

Birinchi mavzu bo‘yicha turli xildagi resurslarni kiritish uchun faoliyat qo‘shish tudmasiga bosamiz. Hosil bo‘lgan oynada turli xildagi pdf, matn, audio, video, taqdimot ko‘rinishidagi malumotlarni kiritish mumkun(8 - rasm).

8 – rasm. (LearnDash platformasi)

LearnDash platformasida kursni tahrirlash oynasi quyidagi jarayonda bo‘ladi(8 - rasm).

9 - rasm (LearnDash platformasi)

Xulosalar.

Ommaviy onlayn ochiq kurslaridan talabalarning mustaqil ta’limini tashkillashtirishda foydalanishni tashkil etish maqsadga muvofiq. OTM MOOC taqdim qilayotgan kurslardan foydalangan holda o‘quv rejasining tanlov fanlar blogini o‘qitishni tashkil qilishi mumkin. OTM MOOC taqdim qilayotgan kurslardan talabalarga fakultativ mashg‘ulotlar sifatida foydalanish mumkin. MOOC orqali ta’lim olish imkoniyatini kengaytirish maqsadida MOOCda ta’lim olgan talabalarning bilimini akkreditatsiyadan o‘tkazish mexanizmini yaratish va joriy etish mumkin. Buning uchun talabalarni MOOC dan foydalanib o‘qishlari bo‘yicha yo‘riqnoma va uslubiy ko‘rsatmalar ishlab chiqish va maslahatlarni tashkil etish, targ‘ibot ishlarini amalga oshirish lozim. LearnDash platformalari orqali online ochiq kurslarni yaratish ko‘nikmasini professor-o‘qituvchilarda shakillantirish. Yuqoridagi taklif va tavsiyalarni amalga oshirilishi mamlakatimiz ta’lim tizimini ilg‘or va eng reytingi baland oliy ta’lim tizimiga ega bo‘lgan davlatlar qatoriga olib chiqishga xizmat qiladi deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2018. – B. 19-20.

2. Xudoyqulova D., Yaxiyaxonova M. Bulutli texnologiyalar va ularning afzalliklari. Models and methods in modern science. – Toshken, 2024. – C. 155-163.

3. Toshtemirov Doniyor Eshbayevich, O Yuldashev. Raqamlashtirish sharoitida ta’lim sifatini oshirishga yo‘naltirilgan elektron ta’lim resurslaridan foydalanish. Science and innovation. – Toshkent, 2023. – C. 26-31.

4. A. A. Abduqodirov, A. X. Pardayev. Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2009.

5. Ermonov Sh. I., Xakimova F. X. O‘qituvchilar zamonaviy pedagogik dasturiy vositalardan foydalanish kompetensiyasini shakllantirish. Научный Фокус. 2023. – С. 661-664.

6. Ermonov Sherzod. The use of mobile applications in teaching the discipline the use of information technology in professional activities. International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers. Volume-11, Issue-9. Published: 22-09-2023|